

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 56/2002 vp

Hallituksen esitys kunnalliseksi eläkelaiksi ja kunnallisen eläkelain voimaanpanolaiksi

Hallituksen esitys kunnalliseksi eläkelaiksi ja kunnallisen eläkelain voimaanpanolaiksi an- netun hallituksen esityksen (HE 94/2002 vp) täy- dentämisestä

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 4 päivänä syyskuuta 2002 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistele- vasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen kun- nalliseksi eläkelaiksi ja kunnallisen eläkelain voimaanpanolaiksi (HE 94/2002 vp) sekä 23 päivänä lokakuuta 2002 lähettänyt hallituksen esityksen kunnalliseksi eläkelaiksi ja kunnalli- sen eläkelain voimaanpanolaiksi annetun halli- tuksen esityksen (HE 94/2002 vp) täydentämi- sestä (HE 197/2002 vp).

Eduskunta-aloitteet

Valiokunta on käsitellyt esitysten yhteydessä seuraavat aloitteet:

- lakialoitteen laiksi kunnallisten viranhalti- jain ja työntekijäin eläkelain 16 a §:n muuttami- sesta (LA 95/2001 vp — Pirkko Peltomo /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 10 päivänä lokakuuta 2001,
- toimenpideoitteen palomiesten eläkeiän laskemisesta 55 vuoteen (TPA 193/2000 vp — Sakari Smeds /kd ym.), joka on lähetetty valio- kuntaan 15 päivänä syyskuuta 2000,
- toimenpideoitteen palomiesten eläkeiän alentamiseksi (TPA 203/2001 vp — Matti Vähä-

näkki /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 13 päivänä marraskuuta 2001, ja
— toimenpideoitteen palo- ja pelastustoimen henkilöstön eläkeiästä (TPA 280/2001 vp — Lauri Oinonen /kesk ym.), joka on lähetetty va- liokuntaan 18 päivänä joulukuuta 2001.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslaki- valiokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 55/2002 vp), joka on tämän mietinnön liitteenä.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- apulaisosastopäällikkö Tuulikki Haikarai- nen, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitusneuvos Arto Sulonen, sisäasiainmini- steriö
- lakimies Maijaliisa Takanen, Eläketurvakes- kus
- toimitusjohtaja Simo Lämsä, varatoimitusjoh- taja Eija Lehto-Kannisto ja lakiasiaintohtaja Anne Perälehto-Virkkala, Kuntien eläkeva- kuutus
- lakimies Jarmo Pätäri, Akava JS
- lakimies Matti Koskinen, Kunta-alan unioni

- lakiasiamies Jari Järvi, Tekniikan ja Peruspalvelujen Neuvottelujärjestö KTN ry
- lakimies Oili Leppälampi, Toimihenkilöiden Neuvottelujärjestö TNJ ry
- johtaja Pekka Piispanen, Työeläkevakuuttajat TELA ry.

HALLITUKSEN ESITYKSET JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys HE 94/2002 vp kunnalliseksi eläkelainsäädännön ja kunnallisen eläkelain voimaantulaksi

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi kunnallinen eläkelaki, johon on koottu nykyisen kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain sekä sen nojalla annetun kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännön voimassa oleva sisältö.

Tarkoituksena on siirtää nykyiset kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännössä olevat eläketurvaa koskevat määräykset lain tasolle muuttamatta eläketurvaa sisältöä. Eläkelaitoksen tietojen antamista, saamista ja salassapitoa koskevat säännökset on siirretty esitykseen sellaisina kuin ne ovat hallituksen esityksessä yksityisten alojen ja valtion sekä kunnallisen eläkejärjestelmän tietojen saamista, antamista ja salassapitoa koskevien sekä eräiden muiden lainsäädännösten muuttamisesta. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi erillinen voimaantulolaki, jossa säädettäisiin eläketurvasta ajalta ennen nyt ehdotettujen lakien voimaantuloa sekä aikaisemmin tehtyjen muutosten yhteydessä suojatuista eläkeoikeuksista.

Kunnallisen eläkelain ja sen voimaantulolain säätämisen yhteydessä kumottaisiin kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaki sekä nykyisin voimassa oleva kunnallisen eläkelaitoksen eläkesääntö. Nykyisen eläkesäännön lisäeläkettä koskevia määräyksiä sovellettaisiin edelleen ennen vuotta 1940 syntyneisiin viranhaltijoihin ja työntekijöihin. Mahdollisesta muusta lisäeläketurvasta määrättäisiin uudessa lisäeläkesäännössä, jonne myös siirrettäisiin nykyisestä lisäeläkejärjestelmästä voimaan jäävää taloudellista tukea koskevat määräykset.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Hallituksen esitys HE 197/2002 vp kunnalliseksi eläkelainsäädännön ja kunnallisen eläkelain voimaantulaksi annetun hallituksen esityksen (HE 94/2002 vp) täydentämisestä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi säännöksiä osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävän eläkkeen määräytymisestä kunnallisissa palvelussuhteissa.

Osa-aikaeläkkeellä olosta kertyvän vanhuuseläkkeen määrää pienennetään. Pienennys olisi vähäisempi niillä vuosina 1947—1951 syntyneillä työntekijöillä, jotka jäävät osa-aikaeläkkeelle täytettyään 60 vuotta. Sen sijaan osa-aikaeläkkeen saajalle myönnettävä työkyvyttömyyseläke määrättäisiin koko-aikaista työntekoa vastaavaksi.

Ennen vuotta 1947 syntyneillä viranhaltijoilla ja työntekijöillä säilyy osa-aikaeläkkeen aikaisempi 56 vuoden alaikäraja. Myös osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävän vanhuuseläkkeen ja työkyvyttömyyseläkkeen määräytymisen säilyy näillä ikäluokilla ennallaan.

Lisäksi ehdotetaan, että kunnallisesta eläkejärjestelmästä ei enää myönnetä yksilöllistä varhaiseläkettä vuoden 1943 jälkeen syntyneille viranhaltijoille ja työntekijöille. Ennen vuotta 1944 syntyneillä ja vuoden 2000 alusta voimaan tulleessa muutoksessa erityissuojatuilla henkilöillä säilyy mahdollisuus saada yksilöllistä varhaiseläkettä nykyisten säännösten mukaisesti 58 vuoden tai vuonna 1947 syntyneillä erityissuojatuilla 59 vuoden iästä. Lakiin otettaisiin uusi työkyvyttömyysmäärittely, joka koskisi 60 vuotta täyttäneitä työntekijöitä.

Lisäksi ehdotetaan, että työttömyyseläkkeen työssäoloaavaimusta koskevaa säännöstä tarkistetaan eräillä ennen vuotta 1945 syntyneillä viranhaltijoilla ja työntekijöillä kohtuuttomien väliinpuotoamisten estämiseksi.

Esitys liittyy eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen kunnalliseksi eläkelaiaksi ja kunnallisen eläkelain voimaanpanolaiaksi, jolla nykyiset kunnallisen eläkelaitoksen eläke-säännössä olevat eläketurvaa koskevat määräykset saatetaan perustuslain edellyttämällä tavalla lain tasolle. Esitykseen sisältyvät ehdotukset koskevat eläketurvan sisältöä ja siten yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita siten, että niistä tulee säätää laissa. Ehdotetut säännökset ovat tarkoitettut tulemaan voimaan osana annettavaa kunnallista eläkelakia ja kunnallisen eläkelain voimaanpanolakia mahdollisimman pian sen jälkeen, kun mainitut lait on hyväksytty ja vahvistettu. Uusi työkyvyttömyysmääritelmä tulisi kuitenkin voimaan vuoden 2004 alusta.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 95/2001 vp ehdotetaan kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 16 a §:n muuttamista siten, että kunnallisen pa-

lohenkilöstön eläkeikäjärjestelmän valinta- oikeus palautetaan.

Toimenpideoitteet

Toimenpideoitteessa TPA 193/2000 vp ehdotetaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin palomiesten eläkeiän palauttamiseksi 55 vuoteen.

Toimenpideoitteessa TPA 203/2001 vp ehdotetaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin palomiesten eläkejärjestelmän saattamiseksi mitä pikimmin lainsäädäntöteitse oikeudenmukaiseksi ja palomiesten työn erityisolosuhteet huomioon ottavaksi erityisesti eläkeiän osalta.

Toimenpideoitteessa TPA 280/2001 vp ehdotetaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi siten, että palo- ja pelastustoimen operatiivisissa tehtävissä toimivan henkilöstön osalta siirrytään takaisin ammatilliseen eläkeikään, mikä mahdollistaa alalla nykyisin olevan ja alalle tulevan henkilöstön siirtymisen täydelle eläkkeelle 55 vuoden iässä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Hallituksen ehdottaman uudistuksen päätarkoituksena on siirtää kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännössä nykyisin olevat eläketurvaa koskevat säännökset lain tasolle siten, ettei eläketurvan sisältöä muutettaisi. Uudistus on siinä suhteessa luonteeltaan tekninen, että eläketurvan sisältö samoin kuin aiempien muutosten yhteydessä omaksutut siirtymävaiheen järjestelyt jäisivät ennalleen.

Valiokunta toteaa, että kunnallisen eläkesäännön määräysten nostamista lain tasolle on pidettävä tervetulleena uudistuksena. Uudistus selkeyttää eläketurvaa koskevia säännöksiä, koska uuteen lakiin sisältyisivät paitsi mainitun eläke-

säännön myös kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain säännökset. Esityksen perustelujen mukaan uudessa laissa on pyritty selkiyttämään ja yksinkertaistamaan säännösten kirjoittamistapaa ja jäsentelyä. Valiokunta korostaa uudistuksen sitä lähtökohtaa, ettei eläketurvan aineelliseen sisältöön ole tarkoitettu tehdä muutoksia, mikä seikka soveltamiskäytännössä on otettava huomioon silloinkin, kun säädösteksti sanonnallisesti on muuttunut. Valiokunta viittaa kuitenkin jäljempänä esittämiinsä sisältöä koskeviin kannanottoihin.

Kunnallisen eläketurvan säännösten nostaminen lain tasolle merkitsee paitsi päätösvalan siirtymistä eläkesäännösten sisällöstä kunnallisen eläkelaitoksen valtuuskunnalta eduskunnalle myös valtioneuvoston roolin muuttumista eläkelainsäädännön valmistelussa. Eläkelakia koskeva lainvalmisteluvastuu siirtyy sisäasiainministeriölle. Kun tällainen valmisteluvastuu merkitsee uutta tehtävää sisäasiainministeriölle, pi-

tää valiokunta välttämättömänä, että ministeriössä huolehditaan riittävien henkilöstöresurssien varaamisesta tähän erityistä asiantuntemusta edellyttävään tehtävään.

Norminantovallan siirtyminen pois kunnalliseläkelaitokselta muuttaa laitoksen roolia ja asemaa siten, että se rinnastuu enemmän yksityisen työeläkejärjestelmän eläkelaitoksiin. Kunnallisen eläkelaitoksen organisaatiota ja hallintoa koskevat säännökset on tässä vaiheessa sisällytetty nykyisin voimassa olevan sisältöisinä uuteen lakiin. Hallintoa koskevat säännökset ovat jo nykyisin joiltain osin vanhentuneita, eivätkä ne myöskään vastaa eläkelaitoksen muutuvaa roolia. Valiokunta toteaa, että laitoksen hallinnon uudistamista koskevat säännökset tulee mahdollisimman pikaisesti valmistella erikseen.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että uudistus merkitsee osaltaan eri eläkejärjestelmien yhtenäistymistä. Kunnallinen eläkejärjestelmä on aineellisten säännösten osalta viime vuosina enenevästi seurannut yksityissektorin eläkejärjestelmän muutoksia. Yhtenäistyminen jatkuu sitä mukaa kuin kunnallisella puolella aiemmin sovelletut erityisjärjestelmät vähitellen lakkaavat. Valiokunta pitääkin perusteltuna, että järjestelmien välisten erojen pienetessä poistetaan myös niitä eroja, jotka yksityissektorin ja kuntasektorin välillä on niissä neuvottelu- ja sopimusjärjestelyissä, joita noudattaen muutoksia eläkesääntöihin valmistellaan.

Yksilöllinen varhaiseläke ja osa-aikaeläke

Täydentävään hallituksen esitykseen HE 197/2002 vp sisältyvät ne eläketurvaa koskevat säännökset, jotka ovat sisällöltään muuttuneet hallituksen esityksen HE 94/2002 vp antamisen jälkeen. Säännökset koskevat yksilöllistä varhaiseläkettä, osa-aikaeläkettä sekä työttömyyseläkkeen työssäolovaatimusta eräissä tapauksissa. Kunnallisen eläkelaitoksen valtuuskunta on hyväksynyt kyseiset muutokset kunnallisen eläkelaitoksen eläkesääntöön 19.6.2002.

Esitykset yksilöllisen varhaiseläkkeen poistamisesta ja osa-aikaeläkkeen kertymäsäännösten muuttamisesta liittyvät osaltaan hallitusohjel-

man tavoitteeseen lisätä työssäolevien osuutta työikäisestä väestöstä ja myöhentää pitkällä aikavälillä keskimääräistä työmarkkinoilta poistumisikää kahdella—kolmella vuodella lähemmäs normaalia vanhuuseläkeikää ja siten vähentää eläkemaksujen nousupaineita. Esityksen taustalla on työmarkkinoiden keskusjärjestöjen 12 päivänä marraskuuta 2001 tekemä sopimus yksityisalojen työeläkkeiden kehittämisen periaatteista. Nyt ehdotettavilla muutoksilla pyritään vähentämään positiivisia kannusteita työelämästä poistumiseen. Eduskunta on viime vuonna hyväksynyt vastaavat muutokset yksityisalojen eläkelakeihin sekä valtion eläkelakiin, joita koskevista esityksistä sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta on antanut mietintönsä (StVM 18/2002 vp ja StVM 27/2002 vp).

Yksilöllisestä varhaiseläkkeestä luovutaan esityksen mukaan siten, että vuoden 1943 jälkeen syntyneillä ei enää ole oikeutta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen. Esitykseen sisältyy yksilöllisestä varhaiseläkkeestä luopumisen vastapainoksi mainittuun periaatesopimukseen sisältyvä kohta, jonka mukaan 60 vuotta täyttäneiden työkyvyttömyyseläkeoikeuden arvioinnissa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta silloin, kun ansiotyöura on pitkä ja työn aiheuttama rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työn vaativuus ja vastuullisuus, jos nämä seikat yhdistyneenä sairauteen, vikaan tai vammaan, tekevät työntöön jatkamisen kohtuuttomaksi. Perustelujen mukaan työn vaativuudella ja vastuullisuudella tarkoitetaan tekijöitä, joilla on julkisen sektorin eräiden tehtävien erityisluonteen tai turvallisuuteen liittyvien vaatimusten vuoksi merkitystä yksilöllistä kokonaisarviota tehtäessä.

Valiokunta toteaa, että kun kunta-alalla käytössä olleesta ammatillisesta eläkeikäjärjestelmästä vuonna 1989 luovuttiin, tilalle otettiin joustava eläkeikäjärjestelmä, jossa eläkeuotoina olivat yksilöllinen varhaiseläke, osa-aikaeläke ja varhennettu vanhuuseläke. Tuolloin katsottiin myös eduskuntakäsittelyssä, että julkisella sektorilla ammatillinen eläkeikäjärjestelmä voidaan korvata joustavalla eläkeikäjärjestelmällä, joka mahdollistaa eläkkeelle siirtymisen kunkin

yksilöllisten olosuhteiden mukaan. Tuolloin yksilöllisen varhaiseläkkeen alaikärajaksi tuli 55 vuotta. Yksilöllinen varhaiseläke voitiin myöntää työn rasittavuuden ja ikääntymisestä johtuvan suorituskyvyn alentumisen perusteella. Yksilöllisen varhaiseläkkeen myöntämisperusteissa ikääntymiseen, työstä aiheutuvaan rasittuneisuuteen ja kuluneisuuteen sekä itse työolosuhteisiin liittyvillä tekijöillä oli tasavertainen asema lääketieteellisten tekijöiden kanssa, toisin kuin perinteisissä työkyvyttömyyseläkkeissä, joissa lääketieteelliset tekijät ovat ensisijaisia. Yksilöllisen varhaiseläkkeen yleinen määritelmä oli julkisella sektorilla lähtökohtaisesti sama kuin yksityisellä sektorilla. Eläkkeen saamisedellytykset säädettiin kuitenkin laajalaisemmiksi sellaisilla ammattialoilla, joilla tehtäviin liittyy yleisistä eduista huolehtiminen. Lähtökohta oli, että tietyillä julkisen hallinnon ammattialoilla virkaan tai työhön liittyvien erityispiirteiden johdosta edellytetään suorituskyvyn täysitehoista säilymistä.

Kun yksilöllinen varhaiseläke nyt erillisenä eläkemuotona poistuu, sulautetaan sen myöntämisedellytykset työkyvyttömyyseläkkeeseen. Työkyvyn alenemisen arvioinnissa tulee 60 vuotta täyttäneiden osalta soveltaa pitkälti yksilöllisen varhaiseläkkeen edellytyksenä olevia kriteerejä. Ikäraja vastaa yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajaa. Käytännössä yksilöllinen varhaiseläke on myönnetty jo nykyisin lähes työkyvyttömyyseläkkeen mukaisilla kriteereillä. Valiokunta toteaa, että julkisella sektorilla on monia, muun muassa julkiseen turvallisuuteen liittyviä tehtäviä, jotka edellyttävät täysitehoista suorituskykyä. Tästä syystä eräiden ammattiryhmien kohdalla eläkkeen edellytyksenä olevan työkyvyttömyyden harkinnassa tulee ottaa edelleen huomioon julkisen sektorin tehtävien erityisluonne. Laissa edellytetään työkyvyttömyyden arvioinnin painottamista ammatillisilla näkökohdilla 60 vuotta täyttäneiden osalta. Valiokunta korostaa kuitenkin, ettei työkyvyttömyyden arviointia ole syytä tiukentaa myöskään alle 60-vuotiaiden kohdalla ja heidänkin — kuten 60 vuotta täyttäneiden — osalla tulee ottaa huomioon työn erityisvaatimukset, jotka liittyvät yle-

seen turvallisuuteen, työntekijän omaan turvallisuuteen taikka työn vastuullisuuteen yleisen edun kannalta. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Valiokunnan käsittelyyn ottamissa aloitteissa on ehdotettu palo- ja pelastustoimessa työskentelevien eläkeikäkysymyksen uudelleen arviointia. Palomiesten ammatillista eläkeikää poistettaessa arvioitiin, että töitä uudelleen järjestämällä voitaisiin ikääntyviä palomiehiä vapauttaa vaativimmista työtehtävistä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan palomiestehtävissä olevien tultua ikään, jossa aiemmin siirryttiin eläkkeelle, ovat töiden uudelleenjärjestelyt toteutuneet heikosti. Valiokunta haluaakin tässä yhteydessä korostaa, että kunnallisen eläkejärjestelmän eläkeikää koskevissa järjestelyissä tulisi kiinnittää huomiota siihen, että tietyillä ammattialoilla, palo- ja pelastustoimen lisäksi muun muassa hoitoalalla, tehtävien erityispiirteet edellyttävät suorituskyvyn täysitehoista säilymistä. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kunta-alalla saattaisi olla tarvetta luoda uusi lisäeläkejärjestelmä, jolla voitaisiin korjata niitä puutteita, joita ammatillisen eläkeikäjärjestelmän poistamisesta saadun selvityksen mukaan joillekin aloille on aiheutunut.

Valiokunta toteaa, että on sinänsä perusteltua pyrkiä kehittämään myös kuntasektorin työtehtävissä toimenkuvia siten, että varhaisen eläkkeelle jäämisen sijasta, työkyvyn vähentyessä tiettyjen vaativimpien tehtävien suorittamiseen, työssä jatkaminen olisi mahdollista töitä järjestelemällä. Valiokunta kiinnittääkin huomiota erityisesti niihin odotuksiin, jotka kohdistuvat työnantajaan ja työterveyshuoltoon, kun työntekijöiden eläkkeelle jäämistä pyritään myöhentämään. Työpaikan olosuhteisiin liittyvät tekijät ovat tärkeitä, jotta kannustetta työssä jatkamiseen myös käytännössä myöhemmällä iällä olisi. Työkykyä ylläpitävällä ja edistävällä toiminnalla on keskeinen merkitys, jotta esityksen tavoite työssä pidempään jaksamisesta toteutuisi. Myös ikääntyvien työntekijöiden tasavertaisella kohtelulla työelämässä voidaan vaikuttaa ikään-

tyvien haluun pysyä työelämässä. Työn henkisen kuormittavuuden jatkuvasti kasvaessa on työpaikan ilmapiiriin liittyvillä kysymyksillä entistä merkittävämpi osuus työssä jaksamisessa.

Ammatillista kuntoutusta koskeva työmarkkinoiden keskusjärjestöjen sopimukseen perustuva uudistus on kunnallisen eläkejärjestelmän osalta tarkoitus antaa eduskunnalle erikseen. Yksityisten alojen osalta eduskunta on jo hyväksynyt uudistuksen tulevaisuuteen voimaan vuoden 2004 alusta alkaen. Valiokunta pitää kuntoutusta koskevaa uudistusta keskeisenä käsiteltävänä olevan esityksen kannalta ja katsoo, että se on syytä saada voimaan kuntasektorilla samasta ajankohdasta lukien kuin yksityisaloilla. Ammatillisen kuntoutuksen aloittaminen riittävän varhain voi ennalta ehkäistä työkyvyttömyyttä ja siten tarvetta eläköitymiseen.

Valiokunta toteaa, että kuntoutusta koskevien lakimuutosten yhteydessä tulee poistaa kuntoutukseen liittyvä, valitusoikeuden rajoitusta koskeva säännös, jonka poistamistarpeeseen myös perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota.

Muita huomioita

Esityksessä ehdotetaan työttömyyseläkkeen työssäolovaatimuksen lieventämistä pitkän työuran omaavien, laman aikana työttömäksi joutuneiden osalta vastaavalla tavalla kuin on tehty yksityisalojen työeläkelakien sekä valtion eläkelain mukaisten työttömyyseläkkeiden kohdalla. Ehdotettu muutos on tarpeen työssäoloedellytyksestä syntyneiden väliinpuotoajaongelmien korjaamiseksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota jälleen tässä yhteydessä väliinpuotoajaongelmaan, joka saattaa syntyä sairauspäivärahaa enimmäisajan saaneelle, joka ei kuitenkaan saa oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen. Sairauspäivärahan 300 päivän enimmäismäärän täytyttyä voidaan päivärahaa maksaa saman sairauden perusteella uudelleen vasta sen jälkeen, kun henkilö on ollut yhdenjaksoisesti 12 kuukautta työkykyinen. Toisaalta ehdotetun kunnallisen eläkelain 24 §:n mukaan työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää

vain, jos hakijan työkyvyn alenemisen arvioidaan jatkuvan yhdenjaksoisesti vähintään vuoden ajan. Säännöksistä voi seurata, että vaikka työntekijä on todettu työkyvyttömäksi, hän ei voi saada sairauspäivärahaa eikä työkyvyttömyyseläkettä, jos sairauspäivärahan enimmäismäärän täyttymisen jälkeen työntekijä ei ole ollut yhdenjaksoisesti vähintään 12 kuukautta työkykyinen ja työkyvyttömyys kestää alle vuoden. Uuden työttömyysturvalain (1290/2002) 3 luvun 3 §:n 3 momenttiin sisältyy säännös, jonka perusteella sairauspäivärahaa enimmäismäärän saanut työnhakija, joka edelleen on terveydellisistä syistä kykenemätön työhönsä, on oikeutettu työttömyysetuuteen, jos hänen työkyvyttömyyseläkehakemuksensa on vireillä tai hylätty. Valiokunta pitää kuitenkin tarpeellisenä, että selvitetään mahdollisuudet korjata mainittu väliinpuotoajaongelma muuttamalla sairauspäivärahan tai työkyvyttömyyseläkkeen saamista koskevia säännöksiä. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 3*).

Yksityiskohtaiset perustelut

2 §. Jäsenyhteisöt

Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momenttia muutettavaksi siten, että momentissa mainittujen työnantajien velvollisuus kuuluu jäsenenä kunnalliseen eläkelaitokseen käy perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla selkeästi ilmi laista.

Pykälän 2 momentin 3 kohtaa ehdotetaan tarkistettavaksi vastaamaan 1.11.2002 voimaan tullutta kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 §:n muuttamisesta annettua lakia (823/2002).

8 §. Lisäeläketurva

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan kunnallisen eläkelaitoksen toimivallasta säädettäväksi täsmällisemmin. Perustuslakivaliokunta on pitänyt lausunnossaan tavallisen lain säätämisyjärjestyksen edellytyksenä, että kunnallisen eläkelaitoksen toimivallasta määrätä lisäeläketurvasta säädetään perustuslain 80 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla sisällöltään tarkkarajaisesti.

154 §. Kuntien eläkelautakunta

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan pitänyt tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytyksenä kuntien eläkelautakunnan kokoonpanon säätämistä sellaiseksi, etteivät intressipohjaiset jäsenet muodosta enemmistöä eläkelautakunnassa. Tämän johdosta kuntien eläkelautakunnan jäsenten määrää ehdotetaan lisättäväksi yhdellä jäsenellä, jotteivät Suomen Kuntaliitto ry:n ja henkilöstöä edustavien pääsopijajärjestöjen edustajat muodostaisi eläkelautakunnassa enemmistöä. Uuden jäsenen tulisi olla vakuutustoimintaan perehtynyt. Pykälän 3 momenttiin ehdotettavalla lisäyksellä turvattaisiin, etteivät intressipohjaiset jäsenet muodosta enemmistöä myöskään eläkelautakunnan jaostoissa.

164 §. Hallintomenettelylain periaatteiden noudattaminen

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan pitänyt tavallisen lain säätämisyjärjestyksen edellytyksenä, että kunnallisen eläkelaitoksen toiminnassa turvataan perustuslain 21 §:ssä säädetyt vaatimukset asian käsittelyn asianmukaisuudesta. Tämän johdosta pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että hallintomenettelylakia, kielilakia ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia sovelletaan kunnallisen eläkelaitoksen toiminnassa sen käsitellessä eläketurvaan liittyviä asioita.

165 §. Neuvotteluoikeus

Valiokunta ehdottaa säännökseen lisättäväksi sisäasiainministeriön neuvotteluosapuoleksi eläketurvaa koskevissa asioissa. Lisäys on tarpeen, koska kunnallinen eläkelaitos ei enää päätä eläketurvan sisällöstä eläkesäännössään. Eläketur-

van määräytymisperusteista säädetään jatkossa laissa, jonka valmistelusta jatkossa vastaa sisäasiainministeriö.

36 §:n 1 momentti, 47 §, 50 §:n 1 ja 4 momentti, 54 §, 55 § ja 126 §:n 1 momentti

Valiokunta ehdottaa mainituissa säädöksissä olevat työttömyysturvaa ja työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta koskevat viittaussäännökset tarkistettaviksi koskemaan 1.1.2003 voimaan tulleita työttömyysturvalakia (1290/2002) ja julkisesta työvoimapalvelusta annettua lakia (1295/2002).

Aloitteet

Valiokunta on hyväksynyt kunnallisen eläkelain 3 lukuun sisältyvät eläkeoikeutta koskevat säännökset hallituksen esityksen mukaisina. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite ja toimenpidealoitteet on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset),

että lakialoite LA 95/2001 vp hylätään,

että toimenpidealoitteet TPA 193/2000 vp, TPA 203/2001 vp ja TPA 280/2001 vp hylätään ja

että hyväksytään kolme lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Kunnallinen eläkelaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Lain tarkoitus ja soveltamisala

1 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

2 §

Jäsenyhteisöt

Kunnallisen eläkelaitoksen jäsenyhteisöjä suoraan tämän lain nojalla ovat kunnat ja kuntayhtymät sekä kunnallinen eläkelaitos ja Kuntien takauskeskus.

Kunnallisen eläkelaitoksen jäsenyhteisöksi voi liittyä:

(1 ja 2 kohta kuten HE 94/2002 vp)

3) sellainen (*poist.*) osakeyhtiö, jonka osakeista vähintään 90 prosenttia on 1 momentissa tarkoitettujen jäsenyhteisöjen ja eläkelaitoksen jäsenyhteisöksi liittyneiden yhdistysten omistuksessa ja jonka kaikista osakeista osakeyhtiön yhtiöjärjestyksen mukaan saadaan luovuttaa enintään 10 prosenttia muille kuin 1 momentissa ja 1 kohdassa tarkoitetuille jäsenyhteisöille (*poist.*).

(3 mom. kuten HE 94/2002 vp)

3—5 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

2 luku

Eläketurva

6 ja 7 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

8 §

Lisäeläketurva

(1 mom. kuten HE 94/2002 vp)

Lisäeläketurvasta määrätään kunnallisen eläkelaitoksen lisäeläkesäännössä. *Lisäeläkesäännössä määrätään kunnallisen eläkelaitoksen oikeudesta myöntää ylimääräinen eläke sekä työntekijän kuoltua suoritettava taloudellinen tuki. Lisäeläkesäännössä voidaan määrätä, että taloudellista tukea suoritetaan myös jäsenyhteisön palveluksessa olevan muun työeläkelain piiriin kuuluvan työntekijän jälkeen.*

(3 mom. *poist.*)

9 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

3 luku

Eläkeoikeus

10—23 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

24 §

(Kuten HE 197/2002 vp)

25—32 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

33 §

(Kuten HE 197/2002 vp)

34 ja 35 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

36 §

Työttömyyseläke

Pitkäaikaisesti työttömällä työntekijällä on oikeus saada työttömyyseläkettä 60 vuotta täytettyään edellyttäen, että:

(1 kohta kuten HE 94/2002 vp)

2) hän esittää työttömyyskassan tai Kansaneläkelaitoksen todistuksen siitä, ettei hänellä työttömyysturvalain (1290/2002) 6 luvun 7 tai 9 §:n mukaan enää ole oikeutta työttömyyspäivärahaan; ja

(3 kohta kuten HE 94/2002 vp)

(2—4 mom. kuten HE 94/2002 vp)

37—39 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

4 luku

Eläkkeiden määräytyminen

40—46 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

47 §

Harkinnanvaraisen kuntoutusavustuksen määrä

Edellä 19 §:ssä tarkoitettu harkinnanvarainen kuntoutusavustus on enintään kuudelta kuukaudelta lasketun kuntoutusrahan suuruisen. Harkinnanvarainen kuntoutusavustus määritellään kertasuorituksena ja maksetaan yhdessä tai useammassa erässä. Sitä ei makseta ajalta, jolta työntekijällä on oikeus saada työttömyysturvalain mukaista työttömyyspäivärahaa tai (*poist.*) työmarkkinatukea.

48 ja 49 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

50 §

Työeläkelisä

Muuta eläkettä kuin osa-aikaeläkettä korotetaan työeläkelisällä, jos työntekijä on saanut:

1) työttömyysturvalain mukaista ansioon suhteutettua päivärahaa joko laissa tarkoitettuna palkansaajana tai 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettuna yritystoimintaa harjoittavana henkilönä, ei kuitenkaan mainitun lain 5 luvun 12 §:ssä tarkoitettua lisävakuutukseen perustuvaa päivärahaa;

2) julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) mukaista ansiotukea;

3) työttömyysturvalain 10 luvussa tarkoitettua koulutuspäivärahaa;

(4 ja 5 kohta kuten HE 94/2002 vp)

(2 ja 3 mom. kuten HE 94/2002 vp)

Työttömyysturvalain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettua soviteltua työttömyyspäivärahaa saaneen työntekijän työttömyyspäivien lukumääränä käytetään saatuja päivärahoja vastaavien täysien päivien lukumäärää. Samoin menetellään, jos muuta 1 momentissa mainittua etuutta on maksettu muutoin kuin täyttä päivärahaa vastaavana.

51 §

(Kuten HE 197/2002 vp)

52 ja 53 §

(Kuten HE 94/2002 vp)

54 §

Jälkikarenssiajan pidennys

Edellä 53 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua jälkikarenssiaikaa laskettaessa jätetään huomioon ottamatta päivät, joilta työntekijä on saanut:

(1 kohta kuten HE 94/2002 vp)

2) työttömyysturvalain 10 luvussa tarkoitettua koulutuspäivärahaa;

3) julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukaista ansiotukea;

4) työttömyysturvalain mukaista päivärahaa tai enintään 180 päivältä maksettua (*poist.*) työ-

markkinatukea, yhteensä kuitenkin enintään työttömyysturvalain 6 luvun 7 §:ssä säädettyä enimmäismäärää vastaavilta päiviltä;
(5 ja 6 kohta kuten HE 94/2002 vp)

55 §

Työttömyysturvalain mukaiset lisäpäivät

Jos työntekijä on saanut työttömyyspäivärahaa työttömyysturvalain 6 luvun 9 §:n 1 momentin perusteella ennen kuin palvelussuhteen päättymisestä on kulunut 53 ja 54 §:ssä tarkoitettu jälkikarenssiaika, luetaan tämän palvelussuhteen perusteella myönnettävää työkyvyttömyyseläkettä määrättäessä tuleva aika eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi.

56—78 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

5 luku

Perhe-eläke

79—97 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

6 luku

Eläkkeen hakeminen ja ennakkopäätökset

98—102 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

7 luku

Viimeinen eläkelaitos

103—107 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

8 luku

Eläkkeen maksaminen

108—125 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

126 §

Eläkkeen maksaminen Kansaneläkelaitokselle ja työttömyyskassalle

Jos eläkkeensaaja on saanut työttömyysturvalain mukaista työttömyyspäivärahaa, *työmarkkinatukea tai koulutuspäivärahaa taikka julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukaista ansiotukea* samalta ajalta, jolta hänelle myönnetään eläkettä takautuvasti, kunnallisen eläkelaitoksen on Kansaneläkelaitoksen tai työttömyyskassan vaatimuksesta suoritettava takautuvasti maksettava eläke Kansaneläkelaitokselle tai työttömyyskassalle siltä osin kuin se vastaa samalta ajalta maksetun työttömyyspäivärahan, (*poist.*) työmarkkinatuen, koulutustuen tai *ansiotuen* määrää.

(2 ja 3 mom. kuten HE 94/2002 vp)

127—130 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

9 luku

Eläketurvan rahoitus

131—136 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

10 luku

Hallinto

137—143 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

11 luku

Tietojen antaminen ja saaminen

144—152 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

12 luku

Muutoksenhaku

153 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

154 §

Kuntien eläkelautakunta

Kuntien eläkelautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja *sekä 10* muuta jäsentä. Puheenjohtajalla ja varapuheenjohtajalla on oltava oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja perehtyneisyys virkamies- ja työoikeuteen.

Eläkelautakunnan jäsenistä yhden tulee olla lääkäri ja *kahden* perehtynyt vakuutustoimintaan. Muista jäsenistä kolme on määrättävä Suomen Kuntaliitto ry:n ja kolme kunnallisen pääsopimuksen 3 §:ssä tarkoitettujen pääsopijajärjestöjen ehdottamista henkilöistä. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen, josta on voimassa, mitä jäsenestä säädetään.

Eläkelautakunta voi toimia jaostoihin jakaantuneena. *Jaoston jäsenistä enintään puolet* voidaan nimetä Suomen Kuntaliitto ry:n ja 2 momentissa tarkoitettujen pääsopijajärjestöjen ehdottamista henkilöistä.

155—163 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

13 luku

Erinäiset säännökset

164 §

Hallintomenettelylain soveltaminen

Kunnallisen eläkelaitoksen käsitellessä tämän lain ja tämän lain 8 §:ssä mainitun lisäeläkesäännön mukaiseen eläketurvaan liittyvää eläkehakemusta, oikeutta eläkkeeseen, eläkkeen määrää ja maksamista sekä takaisinperintää ja näihin rinnastettavia asioita sovelletaan hallintomenettelylakia (598/1982), kielilakia (148/1922) ja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettua lakia, jollei tässä laissa toisin säädetä. Alle 15-vuotiaan puhevaltaa muussa kuin henkilöä koskevassa asiassa käyttää hänen edunvalvojansa. (Poist.)

(2 mom. kuten HE 94/2002 vp)

165 §

Neuvotteluoikeus

Kunnallisilla viranhaltijoilla ja työntekijöillä on oikeus kunnallisen pääsopimuksen 3 §:ssä tarkoitettujen pääsopijajärjestöjen välityksellä neuvotella eläketurvaa koskevista asioista kunnallisen eläkelaitoksen ja sisäasiainministeriön kanssa. Neuvottelumenettelystä on soveltuvin osin voimassa, mitä (poist.) kunnan viranhaltijain neuvotteluoikeudesta annetussa laissa (389/1944) säädetään.

166—169 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

2.

Kunnallisen eläkelain voimaanpanolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten HE 197/2002 vp)

8—11 §
(Kuten HE 197/2002 vp)

2—7 §
(Kuten HE 94/2002 vp)

Valiokunnan lausumaehdotukset

- Eduskunta edellyttää, että työkyvyttömyyseläkeoikeuden harkinnassa myös alle 60-vuotiaiden kohdalla on otettava huomioon julkisen hallinnon erityisluonteesta johtuvat tietyille tehtäville asetettavat erityiset vaatimukset, jotka liittyvät yleiseen turvallisuuteen, työntekijän omaan turvallisuuteen taikka työn vastuullisuuteen yleisen edun kannalta.*
- Eduskunta edellyttää lisäksi, että hallitus selvittää, miten kunnallisen eläkejärjestelmän eläkeikää koskevissa järjestelyissä otetaan huomioon, että tietyillä ammattialoilla tehtävien erityispiirteet edellyttävät suorituskyvyn täysimääräistä säilymistä.*
- Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, miten sairauspäivärahan enimmäiskesto ja työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisedellytyksiä koskevia säännöksiä tulisi muuttaa, jotta väliinputoajaongelmilta vältyttäisiin.*

Helsingissä 31 päivänä tammikuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Marjatta Vehkaoja /sd
vpj. Timo Ihamäki /kok
jäs. Merikukka Forsius /vihr
Inkeri Kerola /kesk
Niilo Keränen /kesk
Valto Koski /sd
Pehr Löf /r

Juha Rehula /kesk
Päivi Räsänen /kd
Sari Sarkomaa /kok
Arto Seppälä /sd
Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
Jaana Ylä-Mononen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.